

A. ÇAĞLAR DENİZ • “ÖĞrenci İÇi”

A. ÇAĞLAR DENİZ Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde lisans, Gazi Üniversitesi SBE Din Sosyolojisi Bölümü'nde yüksek lisans öğrenimi gören Deniz, doktorasını İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamladı. University of Delaware'de (2012-2013) misafir araştırmacı, Univerza v Ljubljani'de (2014) misafir hoca olarak bulundu. Araştırmalarını tamamlamak ve paylaşmak üzere Ortadoğu, Avrupa ve Amerika'daki bilimsel etkinliklere katıldı. Halen Uşak Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesidir. Yazarın daha önce yayımlanmış *Vatansız Aşk* (Yakamoz, 2002) ve *Türk Modernleşmesinde Düşünsel Dönüşümler* (Anahtar Kitaplar, 2013) adında iki kitabı daha bulunmaktadır.

İletişim Yayınları 1979 • Araştırma-İnceleme Dizisi 334

ISBN-13: 978-975-05-1445-6

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

YAYINA HAZIRLAYAN Kerem Ünüvar

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Boğaziçi Üniversitesi kampüsü

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Birhan Koçak

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

A. ÇAĞLAR DENİZ

“Öğrenci İŖi”

Üniversite Öğrencilerinin
Gündelik Hayatı:
İstanbul Örneği

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	7
Giriş.....	9
Araştırmanın Problemi, Yöntemi.....	13
Genç Kimdir, Gençlik Neye Tekabül Eder?.....	19
Gençlik Sosyolojisi Çalışmaları ve Üniversite Gençliği	25
Taşra, Kent, Metropol ve Gündelik Hayat.....	39
Metropol Kent Ortamıyla Karşılaşma	51
Metropol Üniversite Ortamıyla Karşılaşma.....	71
Mitler ve Realiteler: Çaylak Miti, Anti-miti, Kehaneti	95
Metropol Üniversitelerinde	
Siyasal ve Eylemsel Hareketlilik.....	119
Hayat Tarzlarının Ürettiği Yarı Şeffaf Akran Kabileler.....	135
İstanbul'da Yaşamak, İstanbul'a Erişmek midir?	177
Farklı Olduğunun Farkına Varmak:	
Metropol Öğrencileri ve Etnisite.....	225
Metropol Kentte Dindarlık Halleri.....	253
Üniversite Öğrencilerinin Metropol Kentteki	
Tüketim Alışkanlıkları.....	285

Metropol Kentte Cinselliğin Yeniden Biçimlenmesi	317
LGBT Bireyler ve Akranlarına Bakışlarındaki Değişimler	331
Nicel Verilerin Değerlendirilmesi	347
Sonuç	357
EKLER	377
EK 1: Derinlemesine Görüşme Listesi	378
EK 2: Örneklem Dışı Görüşülen Kişiler.....	381
EK 3: Nicel Verilere Dair Tablolar	383
EK 4: Nicel Bilgi Anket Formu	392
EK 5: Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu	393
KAYNAKÇA	396

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADD	Atatürkçü Düşünce Derneği
A.e.	Adı geçen eser
AGD	Anadolu Gençlik Derneği
AKP ve Ak Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
AÜ	Ankara Üniversitesi
BDP	Barış ve Demokrasi Partisi
BM	Birleşmiş Milletler
BSV	Bilim-Sanat Vakfı
BÜ	Boğaziçi Üniversitesi
BÜKAK	Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kulübü
çev.	Çeviren
DKAB	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü
DTP	Demokratik Toplum Partisi
ed.	Editör
EMEP	Emek Partisi
FÜ	Fatih Üniversitesi
Getem	Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Eğitim ve Teknoloji Merkezi
haz.	Hazırlayan

İBÜ	İstanbul Bilgi Üniversitesi
İHH	İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
İSMEK	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
İŞİT	İstanbul Üniversitesi Şiir Topluluğu
İÜ	İstanbul Üniversitesi
İYC	İlim Yayma Cemiyeti
Kagem	İstanbul Üniversitesi Kariyer Geliştirme Merkezi
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
KYK	Kredi Yurtlar Kurumu
LBGT	Lezbiyen, Biseksüel, Gay, Transgender
MÖ	Milattan Önce
ODTÜ	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
ÖSS	Öğrenci Seçme Sınavı
Özgür-Der	Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği
PKK	Partiya Karkeren Kürdistan; Kürdistan İşçi Partisi
PDR	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü
s.	Sayfa
SBK	Sosyal Bilimler Kulübü
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TGB	Türkiye Gençlik Birliği
TKP	Türkiye Komünist Partisi
TM	Türkçe-Matematik; Eşit Ağırlık
TOG	Toplum Gönüllüleri Vakfı
TÖMER	Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
Üni	Üniversite
YGA	Young Guru Academy
yy.	Yer yok

Giriş

Gençlik, her insanın çocuklukla yetişkinlik arasında belirli bir süre içinde bulunduğu, yeniliğe açık, eylemselliğe duyarlı, kişinin aile ve akraba çevresinden ziyade akran gruplarınca sosyalleştiği, hayatı anlama ve kendiliğine anlam kazandırma süreçlerinin yoğun yaşandığı, doğası gereği geçici ama devredilebilir bir dönemdir. Ergenliğin hemen ardından kendi ayaklarının üzerinde durana kadar her insan gençlik dönemini yaşar ve bu dönemde hayatın kendisine sunduğu pek çok yeniliğe uyum sağlamaya çalışır. Gençlik sadece yetişkinlik rollerine hazırlanma aşaması değildir. Genç insanın gençliğine dair ve gençliğinden dolayı talepleri ve sorunları vardır. Bu talep ve sorunlar, toplum içerisinde gençliğin devredilen doğası gereği toplumda yeni yüzlerle ama yine “gençliğe dair ve gençlikten dolayı” halini muhafaza ederek sürer. Bu noktada, her kuşak önceki kuşaktan az çok farklılaşmaktadır. Kuşakların kendi farklılıkları temelinde kendilerini ifade süreçleri aynı zamanda “genç olmaları” ile çakışır. Sosyalleşme sürecinde genç, sadece toplum tarafından ‘istendik’ davranış, tutum ve tavırları değil; toplumca ‘istenmedik’ olarak ilan edilen yahut öyle damgalanan ama akran gruplarında yer almak için bu grupların dikte ettiği davranış, tavır ve tutumları yeniden üretir. Üniversite gençliği ise,

diğer tüm gençlik gruplarından, üyelerinin entelektüel birikimi ve gençlik halinin eğitimin uzamasına paralel olarak zorunlu bir şekilde uzamış olması ile ayrılır. Bu yüzden, bir ülkenin üniversite gençliğini anlamak için yapılan/yapılacak çalışmalar, o ülkenin fikrî ve davranışsal değişim çizgilerini tespit etmeye çalışmak bağlamında önemlidir.

Araştırma boyunca metropol kent olarak ifade edilecek olan İstanbul kenti, hem Türkiye'nin en büyük şehri hem de üniversite eğitiminin en yoğun olduğu ilidir. İstanbul'da 2010 yılı itibarıyla 9 tane devlet üniversitesi, 31 tane vakıf üniversitesi olmak üzere toplam üniversite sayısı 40'a ulaşmış durumdaydı. Ayrıca İstanbul, vakıf meslek okulları ile askerî eğitim ve polislik eğitimi veren çeşitli yüksek eğitim kurumlarına da ev sahipliği yapmaktadır. İstanbul sadece iş imkanlarıyla değil, eğitim ve kültür hayatının zenginliği ve çeşitliliği ile de pek çok üniversite genci için bir cazibe odağı haline gelmektedir. Üniversite eğitimi almak için taşradan İstanbul'a gelen öğrenciler, metropoldışı öğrenciler olarak nitelendirilecektir. Bu noktada metropol kente uyum sağlama sürecini bir tür metropolleşme olarak kavramsallaştırmak da mümkündür. Metropoldışı öğrenciler, metropol kente uyum sağladıkça metropolleşirler. Bu süreç dahilinde, ömürlerinin kalan kısmını memleketlerinde/taşrada geçirmeye karşı isteksiz hale gelirler.

Metropol kentler, çoklu kimlikleri içinde barındırıp tekil kimliklerini kaybederek, yeni bir metropolleşme kültürünü üretmişlerdir. Metropol kentler pek çok açıdan, özellikle eğitimde ve ekonomik anlamda, cazibe merkezi olduğu için göç olgusuyla her an karşı karşıya kalan ve kendisine yeni katılanları kendi üyesi yapan metropolleşme stratejilerine sahip yerleşim birimleridir. Bu durumu 1903 yılı gibi erken bir dönemde ortaya koymaya çalışan Simmel'e göre para ekonomisinin kalbi olan metropol kentte yaşayanlar, kalpleriyle değil beyinleriyle tepki verirler. Ona göre metropolü, taşralıya kıyasla özgür, özgür olduğu oranda da yalnızdır. Metropoldışı öğrenciler, metropole geldikleri andan itibaren aslında her genç gibi kendi benzerlerini arama, onlarla birlikte deneyimler yaşama ihti-

yacı içindedirler. Bu durum gençlerin kampüste yarı şeffaf akran kabileler halini almalarına sebep olur. Buradaki kabile kavramı, Bauman'ın kabile kavramsallaştırmasından mülhemdir. Yarı şeffaf akran kabilelerin mensupları, kendi aralarında yahut bir diğer kabile mensuplarıyla iletişime geçtikleri ölçüde birbirlerini tanıma, anlama ve önceden yadırgadıkları pek çok konuya kayıtsız kalma yahut bunları özümseme davranışı geliştirirler. Çünkü toplumsal özne, pratik eylemlerini betimlerken aynı zamanda toplumsal eylemi de inşa eder. Dolayısıyla kendini ait hissettiği/gördüğü grup veya kurumun özel diline de hâkim olmaya başlayan toplumsal özne, gündelik toplumsal pratiklerini bu grup veya kurumun rutinleri üzerine bina etmektedir. Artık, bu rutinelere uyum sağlayacak şekilde işlemlerin, metotların, etkinliklerin vs. bilgisine sahiptir. Böylece, metropolde üniversite eğitimine yeni başlayan metropoldışı öğrenciler, kendilerini hem bir üniversite öğrencisine hem de bir metropollüye dönüştürme sürecine girerler. Çünkü, bu öğrenciler kendileri ile metropol kentli ve üniversiteli kimliğine sahip olmuş öğrenciler arasındaki bölücü pratiklerin de farkındadır. Kendilerini özneleştirme sürecinde bu bölücü pratikleri aşma veya kendi lehlerine bu pratikleri içselleştirme kaygısı içerisinde ve Bourdieu'cü anlamda sermayeleri elverdiğince taktikler –De Certeau'nun kullandığı biçimde– geliştirirler.

Araştırmanın Problemi, Yöntemi

Araştırmamız, metropol kent İstanbul'a okumak için gelen üniversite öğrencilerinin uyum sağlama taktiklerini tespitte yöneliktir. Bu taktiklerin gençlerin sosyal ve kültürel sermayelerine göre değişip değişmediği, ideolojik veya dinî gruplara üye olunmasıyla farklılaşıp farklılaşmadığı, etnisite yahut cinsiyet değişkenlerine göre ayrılaşıp ayrılaşmadığı gibi konular örneklem çerçevesinde belirlenmeye çalışıldı. Üniversiteye girişin sınavla yapıldığı Türkiye'de, her yıl on binlerce genç insan ülkenin bir yanından öbür yanına kazandıkları/puanlarının yettiği bölümlere gidiyorlar. Ülke içerisinde bir tür iç göç sayılabilecek şekildeki bu yer değiştirme, beraberinde gençler için birçok sorunu ve fırsatı da getiriyor. Doğup büyüdükları sosyo-kültürel ortamdan farklı bir çevreye 'taşınan' bu gençler, farklı sosyallik biçimleriyle karşılaşılıyorlar. Bu karşılaşma kimi hallerde bir tür kültürel şok, kimi durumlarda ise bir kültürlenme olarak tanımlanabiliyor. Üniversite eğitimi almak için buldukları yerleşim yerlerinden farklı yerleşim birimlerine giden öğrenciler, coğrafi yer değiştirmeye paralel olarak sosyo-kültürel farklılaşma yaşıyorlar. Yani kendi jeo-sosyalliklerinden farklı bir jeo-sosyalliğe geçiyor ve bu yeni jeo-sosyalliğe uyum sağlama adına karmaşık bir sürece giriyorlar.

Metropoldeki bir üniversitede okumaya hak kazanıncaya kadar başka bir strateji alanının (taşra ya da kent) öznesi olan metropol dışı öğrenciler, metropole geldikleri andan itibaren yeni ve iç içe geçmiş başka iktidar alanlarının (metropol, üniversite, cemaatler, örgütler, hemşehri ya da öğrenci grupları, vs.) işlerliğe koyduğu çeşitli stratejileriyle nesneleşmeye maruz kalıyorlar. Taşra ya da kentlerden metropole giden öğrenciler hem üniversiteye hem de kültürel ve sosyal anlamda görece daha renkli ve zengin metropol hayatına eklenilebilmek için taktikler geliştirmek durumunda kalıyorlar. Metropolün gündelik hayatının stratejilerine karşı kendine yer açmaya çalışan taşralı ve kentli üniversite gençlerinin bu stratejileri nasıl “eğip бүktüğünü”, bu stratejilerin “sağlayacağı” fırsatları nasıl değerlendirerek kendi taktiklerini oluşturduğunu anlamak; onların üniversiteye ve metropol hayatına adaptasyonu “nasıl” ve “hangi vasıtalarla” sağladığını açığa çıkaracaktı. Araştırmamız çerçevesinde, üniversite gençlerinin uyum sağlama taktiklerinin ‘metropol kente karşı/metropol kentin içinde’ nasıl gerçekleştiği karma bir metotla çözümlenmeye çalışıldı. Demografik bilgileri toplamak için yapılan bir anketin yanı sıra, etnografik, etkileşimli ve etnometodolojik bir yöntem de sahaya uygulandı. Bu yöntem sahaya uygulanırken derinlemesine mülakat, odak grup, katılımcı gözlem ve söylem analizi tekniklerine başvuruldu. Bu bağlamda çalışmamız, gündelik hayat teorisinden de sıklıkla beslendi. Örneklem dahilindeki üniversite gençliğinin kültürel özellikleri, bir üniversite gençlik kültürünün olup olmadığı, varsa bu kültürün temel dayanak ve kaynaklarının neler olduğu, üniversite öğrencilerinin gündelik yaşamlarını sürdürürken neleri dikkate alıp hangi referans noktalarını veya referans gruplarını takip ettikleri, kendi aralarında geliştirdikleri bir sembolik dilin var olup olmadığı, varsa hangi sembollere hangi anlamların yüklendiği, üniversite gençliğinin aynı sembollere aynı anlamlar verip vermediği ise derinlemesine mülakat, odak grup, katılımcı gözlem ile içerik ve söylem analizi ile yani niteliksel yöntemle tespate çalışıldı.

Araştırmamız, İstanbul kentindeki üç farklı pedagojik ve

kültürel geleneği temsil ettiğini düşündüğümüz üç üniversite üzerinden kotarılacaktır. Astin'in ortaya attığı üzere hoca merkezli eğitim –ders-konu teorisi– İstanbul Üniversitesi'nde, hem fiziksel kaynaklar hem de insan kaynakları açısından zengin bir donanımla desteklenen eğitim faaliyeti –kaynak teorisi– Boğaziçi Üniversitesi'nde, seçmeli derslere ağırlık vererek müfredatın içeriği ile öğrenci bireyin ihtiyaçlarını en iyi şekilde uyuşturan öğretim yöntemleri –bireyselleştirilmiş teori– İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde görülüyor. Bu durumun temel sebepleri adı geçen kurumların tarihi ve hedef kitleleri ile kurumsal amaçlarında da ortaya çıkıyor. İstanbul Üniversitesi, Türkiye'nin en eski devlet üniversitesi olarak kısa zamanda çok şey öğretme iddiasındaki bilgi aktarmacılığı geleneğini sürdürüyor. Kökenlerini Amerikan misyoner koleji olan Robert Kolej'den alan Boğaziçi Üniversitesi küresel ağları güçlü dünya piyasalarına Batılı standartlarda yetişmiş yerli çalışanlar üretiyor ya da Batı üniversitelerinde eğitimlerini sürdürecektir öğrenciler için bir tür hazırlık okulu faaliyeti gösteriyor. Böylece öğrenci ve hoca kaynakları açısından cazibe merkezi konumuna geliyor. İstanbul Bilgi Üniversitesi ise piyasa koşullarında daha fazla para kazanmaya odaklanan bir kurum olarak şirketleşmiş üniversite refleksi ile öğrenci memnuniyetini diğer iki üniversiteden daha çok önemsiyor. Mülakatlar esnasında, bu üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin verdiği bilgiler, yukarıdaki çıkarımı destekliyor.

Araştırma kapsamında 2010-2011 ve 2011-2012 eğitim-öğretim yıllarında İstanbul Üniversitesi (İÜ), Boğaziçi Üniversitesi (BÜ) ve İstanbul Bilgi Üniversitesi (İBÜ)'nde okuyan metropoldışı lisans öğrencilerinden oluşan 65 kişilik bir örneklem grubu esas alınmıştır. Örneklemdeki metropoldışı öğrencilerin 32 tanesi yani %49,2'si İÜ'de, 17 tanesi yani %26,2'si İBÜ'de, 16 tanesi yani %24,6'sı ise BÜ'de okumaktadır. Örneklemi oluşturan denek sayısına, nitel araştırma yöntemleri perspektifinde ulaşılmıştır. Bu noktada, öğrencilerle yapılan mülakatlardan elde edilen veriler kendini tekrar edene kadar mülakat farklı öğrenciler üzerinde uygulanmaya devam edilmiştir. İlk 40 öğren-

ciyle yapılan mülakat sonrasında veriler kendini tekrar etmeye başlasa da, ihtiyat payı olarak bu sayının yarısı kadar kişiyle –20 kişi– daha görüşülmüştür. Yeni yapılan görüşmelerde yeni bilgilere hemen hiç ulaşılmamış olsa da beş kişilik bir öğrenci grubu daha mülakata dahil edilmiştir. Böylece mülakat sonuçlarının temsil gücü, güvenilirliği ve geçerliliği artırılmaya çalışılmıştır. Örneklem oluşturulması aşamasında, üniversitelerde etkinliğiyle bilinen dinî ve ideolojik gruplardan öğrencilere ulaşılmaya çalışıldığı kadar, rastgele ve kartopu yöntemiyle de kampüs içindeki öğrencilerle görüşülmüştür. Örneklem seçiminde erkek-kadın değişkeni, okunan sınıf ve bölümler ile gelen memleketler arasında bir denge gözetilmeye çalışılmıştır. Örneklem grubundaki öğrencilerle hem mülakat yapılmış hem de kendilerine anket uygulanmıştır. Böylelikle araştırmanın nicel ve nitel yönleri kotarılmaya çalışılmıştır. Metropoldışı öğrencilerin metropol kentle ilk karşılaşma anılarını canlı tuttukları Hazırlık sınıfı ve 1. sınıfta okuyanlar, örneklemde %55,3 oranıyla çoğunluğu oluşturmaktadır. BÜ ve İBÜ'nün her bölümünde Hazırlık sınıfını okumak zorunlu, İÜ'de ise bazı bölümlerde Hazırlık sınıfı bulunuyor. Örneklem dahilinde üç üniversitenin Hazırlık öğrencileri de vardır. 2. ve 3. sınıftaki öğrenciler, lisans eğitiminin ara dönemine denk gelmektedir ve örneklem dahilinde %29,2 oranında temsil ediliyorlar. Bu dönemdeki öğrencilerin ilk gruptaki öğrencilere göre daha fazla metropolleştiği gözlenmiştir. 4. sınıf pek çok lisans eğitiminin son yılı olsa da, Tıp Fakültesi gibi bazı alanlarda orta döneme teka-bül ediyor. 4. sınıfların her iki kategorisi de örneklemde kapsanmıştır. Nitel görüşmelerden elde edilen bilgilere göre, 4. sınıf büyük ölçüde metropolleşilen sınıfa tekabül etmektedir. Nitel çalışma esnasında, 40 kişilik örneklem grubundan sonra sonuçlar kendini tekrar etse de, bu rakamın yarısından fazla miktarda öğrenciyle görüşülmeye devam edilmiştir. 65 kişilik metropoldışı öğrenci örneklem grubuyla toplamda, 4.660 dakika yani 77 saat 40 dakika mülakat yapılmıştır.

Ayrıca bu üniversitelerde okuyan metropollü öğrenciler, metropol kent dahilindeki diğer üniversitelerde okuyan met-

ropollü ve metropoldışı öğrenciler, okulu bırakan öğrenciler, lisansüstü eğitimine devam eden öğrenciler ve mezunlardan oluşan 25 kişilik bir örneklem dışı grupta da mülakat yapılmıştır. Ulaşılan bilgiler, çalışmanın kuramsal kısmıyla sosyolojik bir bütünlük arz etmesine özen gösterilecek şekilde işlenmiştir. Örneklem dışı mülakat grubuyla toplamda 931 dakika, yani 15 saat 31 dakika mülakat yapılmıştır. 65 kişilik metropoldışı örneklem grubunun haricinde 25 kişilik ikinci bir grupta mülakat yapılmasının temel sebebi, lisans eğitimine devam eden metropollü öğrencilerden metropoldışı akranlarına dair gözlemlerini almak ve metropoldışı olup mezun olan ya da okulu bırakan öğrencilerin de deneyimlerini öğrenmek olmuştur. Araştırma kapsamında 90 kişiyle yapılan görüşmelerin toplam süresi 5.591 dakika, yani 93 saat 11 dakika olmuştur. Bu mülakatların kayıtları çözümlenerek öncelikle veriler elde edilmiş, daha sonra bu veriler teorik bölümünde ele alınan temel kavramlar eşliğinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında, araştırma örnekleminin temsiliyet gücünü artırabilmek adına kampüste var olan hemen tüm gruplardan öğrencilerle görüşülmeye çalışılmış, aynı zamanda herhangi bir gruba aidiyet duymayan öğrenciler de kapsam içine alınmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda rastgele ve kartopu teknikleri esas alınmıştır. Kampüs içerisinde var olan yarı şeffaf akran kabilelerin mekansal olarak da birbirinden nispeten ayrılmış olması, bazen işimizi kolaylaştırmıştır. Böylelikle, ulaşmamız gereken ama kontakt kurmakta zorlandığımız gruplarla daha kolay iletişime geçebildik. Araştırmamın nicel ve nitel yönünü beraber kotardığımız örneklem içi ve dışı olarak görüştüğüm 90 kişinin her birine ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Sabırla sorularımı dinleyip içtenlikle cevaplamasaldı, elinizdeki bu çalışma ortaya çıkmayacaktı.

Çalışmamın danışmanlığını yürüten kıymetli hocam Doç. Dr. Yücel Bulut'a yapıcı tavrı, anlayışı, sabrı ve öğrettikleri konusunda müteşekkirim. İzleme Kurulu'ndaki diğer hocalarım Yrd. Doç. Dr. Bülent Şen ve Yrd. Doç. Dr. Enes Kabakçı'ya yol göstericilikleri, ilgileri ve ihtimamları için; örneklemin kapsa-

mını genişletmemde yardımcı olan Sinan Deniz, Ezgi Çırak, Burak Küçükali, Özge Uzundağ, Oğuzhan Mailmail ve Metin Şahin'e ilgi ve vakitleri için, mülakat kayıtlarını Word ortamına geçirmemde bana yardımcı olan Zehra Öztürk'e de unutulmaz gayretleri için teşekkür etmek istiyorum.

Çalışmamın özellikle nicel kısmını kotarmama yardımcı olan Prof. Ronet Bacchman ile nitel kısmın yazımında desteklerini esirgemeyen ve tecrübelerini her vakit paylaşan Doç. Dr. Özgür Sarı'ya ve çalışmanın her aşamasında görüş ve tavsiyelerine başvurduğum Fatih Muslu ve Uğur Binici'ye şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca Prof. Carole Marks'ın çalışmanın etnisite ile ilgili kısmının olgunlaştırılmasına dair literatür katkısını tekrar hatırlamak isterim.

Tezimin bitirilmesi için araştırma ve sarfiyat desteği aldığım İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi ile çalışmamın yurtiçinde eksik kalan literatür kısmını tamamlamak adına Doktora Yurtdışı Araştırma Bursu ile Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmemi sağlayan Yüksek Öğrenim Kurumu'nun ve ABD'de kaldığım müddet içerisinde danışmanlığımı yapan Prof. Karen F. Parker'ın bu çalışmaya katkılarını da anmadan geçmem mümkün değildir.

Beni akademisyen olarak görmeyi çok isteyen ve fakat ömrü buna vefa etmeyen sevgili Babam Ramazan Deniz'e, maddi manevi desteklerini her zaman arkamda hissettiğim, cesaretlendirilmeye ihtiyacımın olduğu her dem bunu gönüllerinden gelecek yapan kıymetli annem Nermin Deniz ve kardeşlerim Mehmet Harun, Ahmet Yaşar ve Zeynep Özlem'e hayatımda oldukları için minnettar olduğumu söylemek istiyorum.

Genç Kimdir, Gençlik Neye Tekabül Eder?

Gençlik, günümüzde her insanın yaşadığı bir dönemi işaretliyor. Genç olma durumu bireyler için geçici olsa da, gençlik toplum için kalıcı. Yetişkinliğe geçiş sürecini tamamlayan her şahıs, gençlik bayrağını çocukluktan yeni çıkan bireylere devretmekte. Genç insanlarla ilgili değerlendirmelerin özünde kendini aramaya ilişkin çabalarının sonuçlarının anlaşılmasına çalışılması yatmaktadır. Bu tür değerlendirmelerin tarihi çok eskilere gitmektedir. Bunların en eskilerinden biri Eski Yunan filozoflarından ve MÖ 322'de ölen Aristoteles'e aittir:

“Gençlerin istekleri pek çoktur ve bunları hemen eyleme dönüştürmek isterler. Bedensel isteklerine karşı koyamaz, özellikle cinsel isteklerine yenilirler. Çok değişkendirler. İstekleri geçicidir, hasta bir insanın açlığı ve susuzluğu gibi birden parlar, birden söner. Tutkuludurlar, huysuz ve öfkeli dirler. Kendilerini içtepilerine kaptırır, tutkularının kölesi olurlar. İsteklerinin önüne dikilen en küçük engelle bile katlanamazlar. Onura ve başarıya paradan çok değer verirler; çünkü paraya gereksinimleri olmamıştır. Eli açık ve iyilikseverdirler, çünkü kötülükleri tanımamışlardır. Çabuk güvenir, çabuk bağlanırlar; çünkü aldatılmamışlardır. Yüksek amaçları ve hayalleri

vardır; çünkü daha yaşamın sillesini yememişler, şartların sınırlayıcı etkisini öğrenmemişlerdir. Gençler yanılınca çok yanılırlar. Sevgede de, nefrette de aşırıya kaçarlar. Her şeyi bildiklerini sanır, onun için yanlışlarında sonuna dek direnirler.”¹

Aristoteles’in gençlik çağı hakkındaki anlatımlarına eklenebilecek şeylerden biri, bugünkü gençlerin artık paraya da ihtiyaç duyar hale gelmeleri olabilir. Küreselleşen kapitalizm, özgün günlük hayatları gündelik hayat standartlarına dönüştürürken gençleri de ekonomik bir hedef haline getirmiştir. Artık onların da üniversite okuyorsa barınmak, modayı takip etmek, cep telefonu ya da bilgisayar gibi iletişim araçlarını elde etmek, okul kantininden alışveriş yapmak, tatil yapmak ya da arkadaşlarıyla ‘takılmak’ için gerçekleştirdiği aktiviteler için paraya ihtiyacı vardır.

Ortaçağ boyunca Batı dünyasında gençlik kavramına yer verilmemiş, çocukluk dönemi yetişkinliğin bir ön hali olarak görülmüştür. Ortaçağ dünyasında 11. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar çocuk tasavvuru dahi küçük yetişkinler olarak tasvir edilmekte. O dönemde, Ortaçağ sanatı çocukluğu ve onu nasıl çizmeye girişeceğini bilmemiştir. Bunun belki de en önemli sebebi Ortaçağ dünyasında çocukluğa yer olmamasıydı. 11. ila 13. yüzyıllar arasında çizilen çocuk tasvirleri küçük boyutlarda, kaslı yetişkinler, sadece boylarıyla ufak olan birer erkekti. Sanatta çocuk bedeninin kabulünün reddine eski medeniyetlerde de rastlanmaktaydı. MÖ 9. yüzyıldan kalan bir Sardunya Pleata’sında, bir anne iri cüsseli oğlunun bedenini kollarında tutmaktadır, mesela. Benzer eserlere Eski Yunan döneminde de rastlanmaktadır. Şüphesiz bu durum bu eserleri bırakan insanların zihinlerinde çocukluğun çok çabuk unutilan ve unutulduğu ölçüde çabucak geçen bir geçiş dönemi olduğunu göstermekteydi. 13. yüzyıl civarında günümüz çocukluk anlayışına uygun birkaç tasvir varsa da, bu tür tasvirler 14. yüzyılda daha yaygın hale gelmiştir.² Benzer bir duruma İslâm medeniyetinde de rastlanmaktadır. İslâm fik-

1 Atalay Yörüköglü, *Gençlik Çağı: Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, İstanbul, Özgür Yayınları, 2007, s. 19-20.

2 Philippe Aries, *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*, çev. Robert Baldick, New York, Jonathan Cape Lmt., 1962, s. 33-35.

hına göre insan hayatı, çocukluk ve sorumluluk çağı olmak üzere iki devrede mütalaa edilmektedir. Bu iki devre arasındaki sınıır, kişinin baliğ yani doęurđanlık özelliklerine fiziken haiz olması, bugünkü ifadesiyle ergen olmasıydı. Yetişkinlik çağı ile çocukluk çağı arasındaki fark insanlarca pre-modern dönemde kabul edilmişse de, gençlik çağının kabulü eğitim süresinin uzamasıyla ilintili olarak modern dönemlerde gerçekleşmiştir. Gençliğin kavramsallaştırılmasının bir modern dönem üretimi olduğu rahatlıkla söylenilebilir.

Avrupa'da 16. yüzyılın sonlarına doğru okul eğitimleri biten 17-18 yaşındaki soylu ve alt tabakadan çocuklar, skolastik ve askeri düzenlemelerden ilham alan Akademilere gitmeye başlamışlardır. Akademide geçen bu dönem okul-çocukluğu hayatı ile yetişkinlik hayatının arasındadır.³ Böylece adına gençlik denilebilecek bir zaman aralığı insan hayatında görölmeye başlanmıştır. Bu bağlamda gençlik kişinin çocukluktan çıkarak, yetişkin normlarında bir hayata geçene kadar geçirdiği zamana verilen isim olmuştur.

Ayşe Saktanber'e göre,⁴ Türk kültüründe yetişkinlerin gençlik hakkında yürüttükleri hoşgörölü söyleme rağmen, gençler ya sorumsuzluk, aylaklık ve hatta aptalca zevk düşkünlüğü ile bağlantılandırılmaktadır, ya da onlara ülkeyi ve milleti kurtarmak gibi kahramanlık temaları etrafında kurulmuş ve geleceğin yetişkinleri olarak hem kendileri hem de anne babaları için düzgün bir gelecek yaratmak gibi teorik de olsa aslen ağır sorumluluklar yüklenmektedir. Her şeyden önemlisi, gençliğin akli havadallığı Türk kültüründe kabul görmüş bir olgu olduğu için, gelip geçici saçma umutları ve arzuları ile bu dönemin mümkün olduğunca çabuk atlatılması gerektiği düşünölmektedir.

Gençliği meydana getirenler gençler olduğuna göre, gencin kim olduğu sorusu önem kazanmaktadır. Gençliğe ilişkin tanımlar arasında yaş ile ilgili olanları öne çıkmaktadır. Bu bağ-

3 Aries, A. e., s. 205-206.

4 Ayşe Saktanber, "Türkiye'nin İslamcı Gençliği", *Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat*, 2. bs., haz.: Deniz Kandiyoti, Ayşe Saktanber, İstanbul, Metis Yayınları, 2005, s. 261.

lamda yapılan yayınlarda, gençliği tanımlamak için verilen yaş sınırları değişmektedir. Birleşmiş Milletler (BM)'nin Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı'nın *Gençlik-Bağlantılı Çalışmanın Gerekeci*⁵ adlı belgesine göre gençlik, 15-24 yaş arasındaki insanlar olarak tanımlanmıştır. Bu belgeye göre, tüm dünyada 1 milyar 200 milyon genç vardır. Dünya üzerinde genç insanların oranı daha önce hiç bu kadar yüksek olmamıştır ve 2050 yılına kadar bu seviyelerde kalması beklenmektedir.

Kimlerin genç sayılabileceğine dair yaygın bilgi, çoğu zaman kültürel algılarla sıkı sıkıya ilişkilidir. Mübeccel B. Kıray (1923-2007), 1962 yılında Ereğli kasabasında yaptığı araştırmasında verdiği şu bilgilerle Anadolu'da o günlere dair gençlik imgesini ortaya koymaktadır:

“İlkokulu bitiren 12-13 yaşındaki çocuklarla, sanat okulunu bitiren 15-16 yaşındakiler bir harçlık alarak (babalarının iş yerinde) yardıma başlarlar. Askere gidene kadar bu böyle devam eder. Bir anlamda bu dönemde daha tam yetişkin değillerdir. Kendi gençlik grupları içinde ve dükkanda yalnız iş davranışlarını değil, bütün yetişkin davranışlarını öğrenirler.”⁶

1960'lı yıllarda Anadolu'da genç imajı ilkokul ya da sanat okulundan mezun olan ve henüz askerliğini bitirmemiş kişileri kapsamaktadır. Yani o dönemde gençlik 12 ila 22 yaşları arasında sürmektedir. Avrupa Birliği (AB) Youth In Action (Gençlik Eylemde) programlarından yararlanabilme yaşını 15-28, bazı eylemler için 13-30, olarak belirlemiştir. Yani bu yaş aralıklarını genç olarak nitelendirmiştir.⁷ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) da, 15-24 yaş grubundaki nüfusu genç nüfus olarak tanımlamıştır.⁸ Vehbi Bayhan gençlerle ilgili araştırmasında, Tür-

5 *Rationale for Youth-Related Work*, (Çevrimiçi), <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/agenda.htm>, 20.02.2011.

6 Mübeccel B. Kıray, *Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, 3. bs., İstanbul, Bağlam Yayınları, 2000, s. 169.

7 *Youth In Action Programme*, (Çevrimiçi), http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/doc74_en.htm, 21.02.2011.

8 *Hanehalkı İşgücü İstatistikleri-2009*, (Çevrimiçi), www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=25, s. 20, 20.02.2011.

kiye'nin 1990 yılı nüfus sayımına göre %20'sinin genç kategorisinde olduğunu söylemektedir.⁹ 2010 yılında da gençliğin toplam nüfustaki oranı aynı düzeydedir. TÜİK verilerine göre,¹⁰ toplam nüfusu 72.561.312 olan Türkiye'de 12.514.737 kişi 15-24 yaş arasındadır.

Genç kavramının, dolayısıyla gençliğin, böylesine biyolojik ölçütlerle nitelendirilmesine karşı çıkan akademisyenler de vardır. Onlar gençliği bir hareket tarzı, bir hayat stili olarak görmekte ve gençlik kavramının ontolojik boyutuna vurgu yapmaktadırlar. Mesela üniversite gençliğinin sosyo-kültürel profilini çıkarmaya çalışan Erdinç Yazıcı, gençliğin simgesel bir anlamı da ifade ettiğini belirtmiştir:

“Gençlik bugün artık geçici bir biyolojik ve toplumsal tanım olmaktan çıkmış, sembolik bir tanım olmuştur. Artık bir kimse sadece yaşı sebebiyle değil, gençliğe uygun geçiciliğin ve değişkenliğin kültürel niteliklerini benimsediği için de gençtir. Gençlik hali, yaygın ve sivil hareketlerin seslendirilme/gündeme taşınabilme biçimi olmuştur.”¹¹

Yörük Kurtaran, ‘Sadece yaş odaklı bir gençlik tanımının yapısı itibariyle eksik olacağını, 30 yaşındaki biri ile 29 yaşındaki birinin sırf yaş farkı dolayısıyla genç olup olamama durumlarının bir sorun olarak karşımıza çıktığını’ belirtmiştir.¹² Yörük Kurtaran'ın 30 yaşındaki insanın genç sayılıp sayılmayacağına ilişkin sorusunun ardındaki temel sebep, makalesini yazdığı dönemde genç insan yaş sınırının 29 ile kayıtlı olmasıdır. Hayata hazırlık döneminin uzamasına mukabil, genç insan yaşı da ileriye doğru çekilmektedir. Bu noktada son olarak İtalya

---

9 Vehbi Bayhan, *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997, s. 207.

10 *İstatistiklerle Türkiye-2010*, (Çevrimiçi), www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=5, s. 12, 20.02.2011.

11 Erdinç Yazıcı, vd., *Türk Üniversite Gençliği Araştırması*, Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınları, 2003, s. 25.

12 Yörük Kurtaran, “Gençler İçin Bir Sosyal Politika Önerisi: Nasıl Bir Gençlik Çalışması”, *Üniversite Gençliği ve Sosyal Haklar Raporu*, İstanbul, Teksir, 2007, s. 123-124.

örneği verilebilir. Silvia Volpi'nin dile getirdiği üzere: 'İtalya'da, aslında gençlik terimi genelde daha geniş ve daha belirsiz bir referansla kullanılıyor. Gençlik daha çok 15 ila 35 yaş arasındakileri tanımlıyor.'¹³ Volpi bu durumu resmî eğitimin sonu, iş hayatının başlaması veya aile sahibi olma gibi hayatın muhtelif aşamalarına geldiklerinde genç insanların geçmişe göre daha yaşlı olmaları ile açıklıyor. Bu yüzden gençlik daha uzun sürmektedir.¹⁴ Türkiye'de de üniversite hayatı, askerlik, işyerlerine deneyimli çalışan aranması gibi sebeplerden dolayı gençlik uzamaktadır. Anılan nedenlerden ötürü genç birey, kendi parasını kazanmayı, ayrı bir eve çıkmayı ve evlenmeyi ertelemek zorunda kalarak ebeveyninden bağımsız bir hayat kurmayı yani yetişkinliğe geçişi geciktirmektedir. Gençliğin bu şekilde uzatılması üniversite mezunları için olduğu kadar, sanayi sitesinde işçi olarak çalışacak birey için de geçerlidir. Bu çalışmada, lisans döneminde okuyan 18-26 yaş arasındaki üniversite gençliği konu edinilecektir. Bu noktada, gençlere ve gençliğe ilişkin yapılan araştırmalarda geliştirilen çeşitli sosyolojik yaklaşımlara değinilecektir.

---

13 Silvia Volpi, "İtalyan Gençliği: Bazı Bilgiler", *Üniversite Gençliği ve Sosyal Haklar Raporu*, İstanbul, Teksir, 2007, s. 19.

14 Volpi, A. e., s. 18.